

állami kinevezéseknél a magyar dzsentrivel való egyenlő elbánást, mert szívének hő óhaja, hogy a román „intelligencia” mennél jobb hivatalokhoz jusson. Mihi János nagyfokú tévedésben van, amikor azt hiszi, hogy ha ezekről az utóbbi kívánságokról beszél, a román nép kívánságait is meg-
szólaltathatja.

Azt is mondja Mihi, hogy a román—magyar „békét” „a románság minden illetékes tényezője a legőszintébben kívánja”. A béke érzéseitől áthatott románok, hogy friss példát említsünk, Krassó-Szörény vármegye csütörtöki közgyűlésén nagyon csinálták a hangulatot a béke mellett. Branisce nemzetiségi bizottsági tag panaszkolta föl, hogy népszámlálás közben egy számlálóbiztos, különben román ember, kényszerítette, hogy a román lakosok a számlálólapokba magukat oláhoknak írják be, továbbá, hogy egyeseket, akik magukat románoknak nevezték, megbüntettet és végül, hogy a számlálólapon a román bejegyzéseket oláhra igazította ki. Branisce utólagosan követelte, hogy az illetőt megbüntessék és indítványt tett, hogy a megye írjon föl a törvényhozáshoz, hogy az ily eljárásból származó hamis adatok kiigazittassanak. Nagy meglepetést keltett, hogy a lugosi munkapárt elnöke Branisce indítványát magáévá tette, kijelentvén, hogy azt a legközelebbi közgyűlésen be fogja terjeszteni. Hát csak így készülnek a román—magyar békére.

D

1911 jan. 18

A szerb radikális sajtó vezércikke Tisza István aradi beszédével kapcsolatban a román—magyar és általában a nemzetiségi közeledés feltételeiről¹

Gróf Tisza István Aradon volt, és ott ismét a magyar—román megegyezésen munkálkodott. Valójában itt nem a magyar és a román nép, hanem a magyar kormány, a talpnyalók és a román klérus közötti egyezményről van szó. Tisza most rámutatott arra, hogy a legkedvezőbb az idő arra, hogy a román nép megegyezzen a magyar néppel, s ez a megegyezés akkor lenne biztos és biztosított, ha a román klérus, illetve a román felsőpapság kezébe venné az ügyet.

Ha Tisza a román papság felé kaecintgat, könnyű megérteni, hogy ezt miért teszi. Úgy véli, hogy a román klérus konzervatív, békét akar, és nem kezd semmilyen elkeseredett harcba. Tisza reméli, hogy a román klérussal igen könnyen kiegyezhet, hiszen ez a klérus — véleménye szerint — a legengedékenyebb.

De későn, nagyon későn eszmélt. Ha ugyanis még az apja, Tisza Kálmán kezdeményezte volna ezt a politikát, az talán eredményes lehetett volna. Elmúltak azonban azok az idők, amikor a papok és a felső klérus képviselték a népet. A népi értelmiség ma sokkal nagyobb, hogy azt el lehessen nyomni. Mi több, maguk a népek is kulturáltabbak, semhogy megengednék, hogy róluk — nélkülük politizáljanak. A széles néptömegekben tudatossá vált a gondolat, hogy nincs haladás és jobb élet, ha a nép nem kap választójogot, ha nem vesz részt a politikai életben.

Közben azonban azt is látjuk, hogy nemcsak Tisza emeli ki a klérust. Látjuk, hogy Khuen is ezt teszi Magyarországon a szerbekkel. Látjuk, hogy Tomašić is meghívta a patriarchát és a püspököket Zágrábba és velük a szerb kérdéstről tárgyalt. Mindenfelé azt látjuk, hogy mindent elkövetnek, hogy a klérust berángassák, s az élre állítsák a közéletben. Ez a legvilágosabb jele annak, hogy felülről konzervatív politikát akarnak, és ehhez a klérust akarják megnyerni, amely ennek a politikának a képviselője.

Mégis azt látjuk azonban, hogy nagy a különbség, ha románokról vagy ha a szerbekről van szó. Itt is hat a külpolitika. Az erdélyi szászok kapták az első engedményeket. Az ő irányukban az államhatalom egészen másként viselkedett, mint a többi nemzetiség iránt. Őket mint németeket Ausztria védte, melynek még ma is német jellege van. De a szászok akkor érték el legnagyobb sikereiket, amikor Ausztria és Németország szövetséget kötött, és Bismarcknak alkalma nyílt, hogy a szászok érdekében lelkesen közbenjárjon, méghozzá nemcsak Bécsben, de Budapesten is. Bismarck állandóan bizonygatta az öreg Tiszának és más magyar politikusoknak, hogy nem kell félniük a németektől, szászoktól, hiszen azok nemcsak barátai, de szövetségeseik is. Inkább féljenek a többi nemzetiségtől, a szlávoktól, a románoktól, hiszen azok ellenfeleik, akikkel egyszer még kenyértörésre kerül a sor.

¹ A közlemény eredeti címe és lelhelye: *Izmerenje s narodnostima* — Kibékülés a nemzetiségekkel — *Zastava* 1911. jan. 18 (esti kiad.); 11. sz. 1. l.

Ez a politika a százszok előtt ismeretes volt. Hiszen a százszok a legbefolyásosabb védelmezőket találták Bécsben, később Berlinben; sohasem akartak a többi nemzetiségekkel együtt haladni, hanem mindig elkanyarodtak ezektől, és önálló politikát folytattak.

Mióta Románia szövetségre lépett Németországgal és Ausztriával, azóta változik a románok felé is az állásfoglalás. Azóta fennáll az a szándék, hogy a magyarok és a románok közt közeledés jöjjön létre. Tennének nekik engedményeket, de távolról sem annyit, amennyit kérnek. Tisza elvállalta, hogy ezt a közeledést megvalósítsa. Tudja, hogy a román klérus lenne a legengedékenyebb, éppen ezért fordult feléjük.

Velünk, szerbekkel egészen más a helyzet. Irántunk még mindig igen nagy a bizalmatlanság, és állandóan azt halljuk, hogy mi vagyunk azok, akik a vizet zavarjuk. Mi állandóan gyanúsak vagyunk, hogy hazaárulók vagyunk és kibékíthetetlenek.

Ma az uralkodó körökben a legcsekélyebb szándékot sem találjuk, hogy valamiben is engedjenek nekünk. Ellenkezőleg! Horvátországban és Szlavóniában kitartóan és ügyesen tevékenykednek abban az irányban, hogy hennünket beolvassanak a horvátokba a „nemzeti egység” jegyében. Magyarországon pedig mamelukokat szeretnének belőlünk csinálni, meg akarnak törni, hogy a mai politika szolgái legyünk, amely minden irányban csak rosszat készít elő. Tőlünk elvárják, hogy megalázkodjunk és meghajoljunk. És egészen természetesen, hogy nálunk is kiemelik a klérust, hogy ők legyenek a vezérei ennek a népi politikának.

A mi szerb képviselőink, akik ma a magyar képviselőházban ülnek, nem mozognak; nem sutognak és nem beszélnek. Ők nem játszanak semmilyen szerepet, nincs semmi befolyásuk. És ez nekik egészen megfelel, s nem tesznek mást, mint elismerik a klérus vezető szerepét.

Ez a politika behatolhat a képviselőházba pénzzel és erőszakkal, de ez a politika nem lelkesítheti fel a népünket, és sohasem lesz a mi népi politikánk.

No, de mi nem esünk kétségbe. Ha eddig kitartottunk, akkor most már könnyen leszünk. Öntudatra ébredt a nép, és más idők jönnek. Elmúltak már azok az idők, amikor az öreg Tisza összevesztette a magyarokat a nemzetiségekkel, és azt bizonygatta nekik, hogy ebben van a mentségük. Ma Magyarország minden népe öntudatra ébredt, és mindinkább tudatában van annak, hogy az egymással való megegyezésben van valamennyiük felemelkedésének útja.

Hiszen éppen a napokban tartott előadást Budapesten Jászi Oszkár a nemzetiségi kérdésről és a magyarság jövőjéről.² Mindenekelőtt elítélte az eddigi magyar kormányok nemzetiségi politikáját. Az új magyar politikának az a véleménye, hogy a nemzetiségi kérdés egy része a társadalmi kérdéseknek. Jó iskolákra, jó politikai vezetésre és igazságszolgáltatásra van szükség a hazai nemzetiségek nyelvén; demokratikus képviselőházat kell választani, és demokratikus vezetés kell a megyékben. Magyarország lakóinak a felét nem lehet továbbra is jogtalanságban és lelki sötétségben tartani. Csak ha megoldódik a nemzetiségi kérdés, akkor tudják majd a demokratikus elemek felszámolni a főúri uralmat. Kezdetül ez volt a felfogásunk. Nem egyesekkel és a magyar kormányokkal, hanem a magyar néppel kell nekünk nemzetiségeknek megegyezniünk, ez ment meg mindannyiunkat. Az, amin Tisza és a többiek munkálkodnak, tulajdonképpen nevetséges, és ennek nagyon nyomorúságos vége lesz.

E

1911 jan. 20

Mihu János második programja a román magyar közeledés ügyében¹

I.

A sérelmes politikai helyzet, melyet fájdalommal érzünk naponta, részben annak a ténynek tulajdonítható, hogy az utóbbi országos törvényhozás, de főleg a végrehajtó hatalom és annak számos szerve, azokat a nemzeti, egyházi és közigazgatási jogainkat, melyeket az 1868. évi alap-

² L. 80. sz. irat.

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Mit kívántak a románok a kormánytól? Dr. Mihu János békepontozatai.* — Újság (Kolozsvár) 1911. jan. 20; 17. sz. 1—2. l. — Az „Országos 48-as függetlenségi Kossuth Párt erdélyrészi hivatalos lapja” a programot vezető helyen, elutasító kommentárral közli. Másrészt ugyancsak elutasítja a programot a román nemzeti komité aradi orgánuma is. (*Memoriul d-lui dr. Ioan Mihu* — Dr. Mihu János úr emlékirata. — Románul 1911. jan. 21; 5. sz.)